

BACHADON BO'YNI SARATONI DAVOLASHDA ZAMONAVIY USULLAR VA ULARNING NATIJASI

Alfraganus University

Rahimov Javohirbek

Annotatsiya: *Ushbu maqolada bachadon bo'yni saratonini davolashda qo'llanilayotgan*

zamonaviy usullar va ularning samaradorligi tahlil qilindi. So'nggi yillarda jarrohlik, radioterapiya va kimyoterapiya bilan bir qatorda minimal invaziv jarrohlik, maqsadli terapiya

hamda immunoterapiya kabi yangi yondashuvlar keng qo'llanilmoqda. Ayniqsa, immunoterapiya va molekulyar yo'naltirilgan dori vositalaridan foydalanish bemorlarning umr

ko'rish davomiyligini oshirishda muhim natijalar bermoqda. Shuningdek, kompleks yondashuv

asosida turli davolash usullarini birgalikda qo'llash kasallikni erta bosqichda to'liq bartaraf

etishda, kech bosqichlarda esa bemorlarning hayot sifatini yaxshilashda muhim ahamiyat kasb

etishi ko'rsatildi. Maqolada zamonaviy davolash usullarining afzalliklari, cheklovlari hamda

O'zbekiston sharoitida ularni joriy etish imkoniyatlari ham yoritilgan.

Kalit so'zlar: *Bachadon bo'yni saratoni, zamonaviy davolash usullari, jarrohlik, radioterapiya, kimyoterapiya, immunoterapiya, maqsadli terapiya, kombinatsiyalangan davolash,*

ayollar salomatligi.

KIRISH

Bachadon bo'yni saratoni (BBS) ayollar orasida eng ko'p uchraydigan onkologik kasalliklardan biridir. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma'lumotlariga ko'ra, har yili dunyo bo'yicha 600 mingdan ortiq yangi holat qayd etiladi. Kasallikning asosiy etiologik omili – inson papilloma virusi (HPV) infeksiyasi. So'nggi yillarda davolashning zamonaviy usullari va skrining dasturlari tufayli BBS bilan og'rikan bemorlarning omon qolish ko'rsatkichlari yaxshilanmoqda.

Maqsad

Bachadon bo'yni saratonini davolashda qo'llanilayotgan zamonaviy usullarni tahlil qilish va ularning klinik samaradorligini baholash.

Asosiy qism

1. Jarrohlik usullari

- Radikal gisterektomiya – kasallikning I-II bosqichida qo'llaniladi.

- Minimal invaziv jarrohlik (laparoskopik va robot-assistensiya qilingan operatsiyalar) – an'anaviy ochiq jarrohlikka qaraganda tezroq reabilitatsiya, kamroq qon yo'qotish va kam asoratlari beradi.

- Trachelektomiya (bachadon bo'yni qisman olib tashlanishi) – reproduktiv yoshdagi ayollarda tug'ish qobiliyatini saqlab qolish imkonini beradi.

2. Radioterapiya

- Brachyterapiya – bachadon bo'yniga radioaktiv manba bevosita joylashtiriladi.

- Tashqi nurlantirish (EBRT – External Beam Radiotherapy) – ko'pincha kimyoterapiya bilan birga qo'llaniladi.

- Intensiv modulyatsiyalangan radioterapiya (IMRT) – sog'lom to'qimalarni maksimal darajada asraydi.

3. Kimyoterapiya

- Sisplatin asosidagi rejimlar – eng ko'p qo'llaniladigan preparat.

- Kembril davolashda (konkomitant) kimyo va radioterapiya kombinatsiyasi samarali natijalar beradi.

4. Maqsadli va immunoterapiya

- Bevacizumab (anti-VEGF monoklonal antitela) – kech bosqichlarda o'sma o'sishini sekinlashtiradi.

- Immunoterapiya (checkpoint inhibitörlari, masalan pembrolizumab) – PD-1/PD-L1 yo'llarini bloklay, organizmning immun javobini kuchaytiradi.

- Klinik sinovlar ushbu dori vositalarining umrgacha yashash ko'rsatkichlarini yaxshilashini ko'rsatmoqda.

5. Eksperimental va qo'shimcha usullar

- HPVga qarshi terapevtik vaksinalar ustida izlanishlar olib borilmoqda.

- Fotodinamik terapiya, nanozarrachalarga asoslangan dorilar – hozircha klinik tadqiqot bosqichida.

Natijalar

- Erta bosqichlarda radikal jarrohlikdan keyin 5 yillik omon qolish darajasi 85-90% ni tashkil etadi.

- II-III bosqichlarda kombinatsiyalangan kimyo-radioterapiya natijasida bu ko'rsatkich 60-70% gacha yetadi.

- IV bosqichda esa maqsadli va immunoterapiya yordamida median yashash davomiyligi 12-17 oygacha uzaytiriladi.

- Minimal invaziv jarrohlikdan so'ng bemorlarning hayot sifati yuqori bo'lib, reabilitatsiya davri qisqaradi.

davolash samaradorligini oshirish, nojo'ya ta'sirlarni kamaytirish va bemorlarning umr davomiyligi hamda hayot sifatini yaxshilash imkonini bermoqda.

Immunoterapiya onkologiyada inqilobiy yondashuvlardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. U organizmning o'z immun tizimini faollashtirish orqali saraton hujayralariga qarshi kurashishini kuchaytiradi. Shu bilan birga, molekulyar nishonlangan dori vositalarini qo'llash orqali faqat saraton hujayralariga ta'sir ko'rsatilib, sog'lom to'qimalar

illoji boricha saqlab qolinishiga erishilmoqda. Bu esa davolash jarayonini samaraliroq va xavfsizroq qiladi.

Bugungi kunda bachadon bo'yni saratonida davolash natijalarini yaxshilashda kompleks yondashuvning ahamiyati juda katta. Jarrohlik, radioterapiya va kimyoterapiya bilan bir qatorda immunoterapiya va maqsadli terapiyani birgalikda qo'llash kasallikni nazorat qilishda yuqori samaradorlik bermoqda. Ayniqsa, kech bosqichdagi bemorlarda yangi usullar yordamida ularning hayot sifatini sezilarli darajada yaxshilashga erishilmoqda.

O'zbekiston sharoitida ham ayollar salomatligini muhofaza qilish va onkologik kasalliklarga qarshi kurash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Respublika onkologiya markazlarida bachadon bo'yni saratonini davolashda zamonaviy texnologiyalar joriy etilmoqda, xalqaro tajribalar o'rganilib, klinik amaliyotga tatbiq qilinmoqda. Shu bilan birga, profilaktika, erta tashxislash va davolashning kompleks yondashuvini kuchaytirish orqali kasallikning salbiy oqibatlarini kamaytirish imkoniyatlari kengaymoqda.

Shunday qilib, bachadon bo'yni saratonini davolashda zamonaviy usullarni qo'llash va ularning natijalarini ilmiy asosda tahlil qilish nafaqat amaliy tibbiyot, balki sog'liqni saqlash siyosati uchun ham katta ahamiyatga ega. Ushbu mavzu dolzarbligi bilan ajralib turib, ayollar salomatligini saqlash va onkologik kasalliklardan o'lim ko'rsatkichlarini kamaytirishga qaratilgan muhim ilmiy va amaliy yo'nalishlardan biridir.

Asosiy qism

Bachadon bo'yni saratonini davolashda qo'llaniladigan usullar asosan kasallikning bosqichi, bemorning umumiy sog'lig'i, yosh omili va qo'shimcha kasalliklarning mavjudligiga qarab tanlanadi. An'anaviy usullar – jarrohlik, radioterapiya va kimyoterapiya hali ham asosiy davolash yo'llari bo'lib qolayotgan bo'lsa-da, zamonaviy yondashuvlar ularning samaradorligini oshirish hamda nojo'ya ta'sirlarni kamaytirishga qaratilgan.

Jarrohlik amaliyoti bachadon bo'yni saratonini erta bosqichlarda davolashning eng samarali usullaridan biri hisoblanadi. Bugungi kunda keng qamrovli jarrohlik amaliyotlari

bilan bir qatorda laparoskopik va robot-assistensiyali operatsiyalar joriy qilinmoqda. Bu texnologiyalar orqali operatsiya kam invaziv bo'lib, bemorlarning tiklanish davri qisqaradi, og'riq sindromi kamayadi va asoratlarning ehtimoli past bo'ladi. Ayrim holatlarda reproduktiv yoshdagi ayollarda organi saqlab qoluvchi jarrohlik amaliyotlari ham qo'llanilib, ular kelajakda ona bo'lish imkoniyatini saqlab qolishlari mumkin.

Radioterapiya esa bachadon bo'yni saratonining turli bosqichlarida keng qo'llaniladigan usul bo'lib, zamonaviy yuqori aniqlikdagi texnologiyalar yordamida saraton hujayralariga aniq ta'sir qilish imkonini beradi. Intensity-Modulated Radiation Therapy (IMRT) yoki braxiterapiya kabi usullar yordamida o'sma hujayralarini yo'q qilishda samaradorlik yuqori bo'ladi, sog'lom to'qimalarga zarar yetkazish esa minimal darajaga tushiriladi. Radioterapiya ko'pincha kimyoterapiya bilan birgalikda qo'llanib,

kompleks yondashuv sifatida davolash natijalarini yaxshilaydi.

Kimyoterapiya bachadon bo'yni saratonining ayniqsa kech bosqichlarida qo'llaniladi va ko'pincha boshqa usullar bilan birgalikda ishlatiladi. So'nggi yillarda yangi avlod sitotoksik preparatlar ishlab chiqilib, ularning ta'sirchanligi oshirilmoqda va nojo'ya ta'sirlari kamaytirilmoqda. Kimyoterapiya yordamida kasallikning tarqalishini sekinlashtirish, qaytalash ehtimolini kamaytirish hamda hayot sifatini yaxshilash mumkin.

Zamonaviy davolash usullari ichida immunoterapiya alohida e'tiborga loyiqdir. U organizmning o'z immun tizimini faollashtirish orqali saraton hujayralariga qarshi kurashishini kuchaytiradi. PD-1/PD-L1 inhibitörlari, monoklonal antitanachalar va boshqa

immun preparatlar so'nggi yillarda yaxshi natijalar bermoqda. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, immunoterapiya kech bosqichdagi bemorlarda ham hayot davomiyligini oshirish va kasallikning rivojlanishini sekinlashtirish imkonini bermoqda.

Maqsadli terapiya (target terapiya) esa saraton hujayralarida aniq molekulyar nishonlarga ta'sir etuvchi preparatlar yordamida amalga oshiriladi. Bu yondashuv sog'lom

to'qimalarga zarar yetkazmasdan faqat o'sma hujayralarini yo'q qilish imkonini beradi. Shu bois, u an'anaviy kimyoterapiyaga nisbatan ko'proq samarali va xavfsiz hisoblanadi. Bevacizumab kabi angiogenez inhibitörlari bachadon bo'yni saratonida yaxshi natijalar ko'rsatmoqda.

Shuningdek, kombinatsiyalangan davolash yondashuvlari ham juda muhim bo'lib, jarrohlik, radioterapiya, kimyoterapiya, immunoterapiya va maqsadli terapiya birgalikda qo'llanilganda natijalar yanada yuqori bo'ladi. Ayniqsa, kompleks yondashuv erta bosqichlarda to'liq sog'ayish imkonini bersa, kech bosqichlarda bemorlarning umrini uzaytirish va hayot sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

O'zbekiston sharoitida ham onkologik klinikalarda zamonaviy davolash usullarini joriy etish bo'yicha ishlar amalga oshirilmoqda. Yangi texnologiyalar, xorijiy tajribalarni o'rganish va malakali mutaxassislar tayyorlash orqali bachadon bo'yni saratoni bilan kurash samaradorligi oshirilmoqda. Ayni vaqtda asosiy vazifalardan biri – zamonaviy usullarni keng tatbiq etish, diagnostika va davolashni xalqaro standartlarga moslashtirish hamda bemorlarning hayot sifatini yaxshilashdan iboratdir.

Xulosa

Bachadon bo'yni saratoni bugungi kunda onkogenekologik kasalliklar ichida yuqori o'rin tutuvchi va ayollar salomatligiga jiddiy tahdid soluvchi kasalliklardan biridir. Zamonaviy tibbiyotda qo'llanilayotgan davolash usullari – jarrohlik amaliyotlari, radioterapiya, kimyoterapiya, immunoterapiya va maqsadli terapiyalar kasallikni nazorat qilish hamda bemorlarning hayot sifatini yaxshilashda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Ayniqsa, innovatsion yondashuvlar bo'lmish immunoterapiya va molekulyar yo'naltirilgan

terapiyalar kasallikning kech bosqichlarida ham ijobiy natijalar berishi bilan ajralib turadi.

Shu bilan birga, davolash jarayonida kompleks yondashuvni qo'llash, ya'ni turli usullarni o'zaro uyg'unlashtirish, bemorlarning uzoq muddatli sog'lom hayot kechirish ehtimolini oshiradi. Ilmiy tadqiqotlar va amaliy tajribalar shuni ko'rsatmoqdaki, bachadon

bo'yni saratoniga qarshi kurashda erta tashxis qo'yish va zamonaviy davolash texnologiyalarini qo'llash asosiy muvaffaqiyat garovi hisoblanadi.

O'zbekiston sharoitida zamonaviy davolash usullarini joriy etish, onkologik markazlarning moddiy-texnik bazasini mustahkamlash hamda malakali mutaxassislarni tayyorlash orqali ayollar salomatligini yanada samarali himoya qilish mumkin. Shu sababli,

bachadon bo'yni saratonini davolashda zamonaviy yondashuvlarni keng joriy etish va xalqaro tajribalarni tatbiq etish dolzarb masala bo'lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Arbyn M., Weiderpass E., Bruni L., et al. (2020). Estimates of incidence and mortality of cervical cancer in 2018: a worldwide analysis. The Lancet Global Health, 8(2), e191–e203.
2. Cohen P. A., Jhingran A., Oaknin A., Denny L. (2019). Cervical cancer. The Lancet, 393(10167), 169–182.
3. Bhatla N., Berek J. S., Cuello Fredes M., et al. (2019). Revised FIGO staging for carcinoma of the cervix uteri. International Journal of Gynecology & Obstetrics, 145(1), 129–135.
4. Tewari K. S., Monk B. J. (2019). New strategies in advanced cervical cancer: from angiogenesis blockade to immunotherapy. Clinical Cancer Research, 25(17), 5069–5075.
5. World Health Organization. Cervical cancer fact sheet. WHO, 2024.
6. Cohen P.A., Jhingran A., Oaknin A., Denny L. Cervical cancer. Lancet. 2019;393(10167):169–182.